

Cuprins

Abrevieri.....	5
----------------	---

CAPITOLUL I. TRATATUL - IZVOR PRINCIPAL AL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC -	7
1. Aspecte evolutive	7
2. Codificarea în materia tratatelor	10
2.1. Convenția privind dreptul tratatelor între state.....	11
2.2. Convenția privind tratatele încheiate între state și organizațiile internaționale sau între acestea	14
2.3. Convenția privind succesiunea statelor la tratate din 1978.....	15
2.4. Legislația internă română și dreptul tratatelor	17
3. Definiția tratatului	17
3.1. Condiții de fond	19
3.2. Condiții de formă	22
4. Clasificarea tratatelor	26

CAPITOLUL II. ÎNCHEIEREA ȘI INTRAREA ÎN VIGOARE A TRATATELOR	28
1. Încheierea tratatelor	28
1.1. Negocierea	29
1.2. Semnarea tratatelor	38
1.3. Exprimarea consimțământului de a fi legat prin tratat	39
2. Intrarea în vigoare și înregistrarea tratatelor.....	46

CAPITOLUL III. REZERVA LA TRATAT	49
1. Noțiune.....	49
2. Trăsăturile caracteristice ale rezervei la tratat	53
3. Procedura referitoare la rezerve.....	54
4. Efectele juridice	64
5. Declarațiile interpretative.....	66

CAPITOLUL IV. APLICAREA, EFECTELE, MODIFICAREA ȘI INTERPRETAREA TRATATELOR INTERNAȚIONALE	71
1. Aplicarea tratatelor.....	71
1.1. Aplicarea tratatelor internaționale în timp.....	71

1.2. Aplicarea tratatelor internaționale în spațiu	75
2. Efectele tratatelor	77
2.1. Efectele tratatelor față de părți	77
2.2. Efectele tratatelor față de terți	79
3. Modificarea tratatelor	86
4. Interpretarea tratatelor	89
4.1. Autoritățile competente să efectueze interpretare	90
4.2. Reguli de interpretare	91
CAPITOLUL V. ÎNCETAREA EFECTELOR TRATATELOR.....	96
1. Cazuri privind încetarea propriu-zisă a tratatelor	96
1.1. Cauze convenite prin voința părților	96
1.2. Cauze de încetare independente de voința părților	105
1.3. Alte cauze de încetare a tratatelor	108
2. Cazuri privind suspendarea aplicării tratatelor	111
3. Cazuri privind nulitatea tratatelor	112
3.1. Tratamente în conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional general	112
3.2. Violarea unei dispoziții a dreptului intern privind competența de a încheia tratatul și existența unei restricții speciale a puterii de a exprima consimțământul unui stat	113
3.3. Eroarea	115
3.4. Dolul	116
3.5. Coruperea reprezentantului unui stat	117
3.6. Constrângerea exercitată asupra reprezentantului unui stat	118
3.7. Constrângerea exercitată asupra unui stat	119
3.8. Efectele nulității	120
CAPITOLUL VI. CODIFICAREA ȘI DEZVOLTAREA PROGRESIVĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL	122
1. Considerații introductive	122
2. Evoluția codificării în dreptul internațional	124
3. Organe implicate în activitatea de codificare	128
3.1. Comisia de Drept Internațional a ONU (CDI)	128
3.2. Comisia Națiunilor Unite pentru drept comercial internațional (CNUDCI)	132
4. Efectele codificării	134
Anexa I. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor	137
Anexa II. Legea nr. 590/2003 privind tratatele	171

Anexa III. Legea nr. 276/2011 privind procedura prin care România devine parte la tratatele încheiate între uniunea europeană și statele membre, pe de o parte, și state terțe sau organizații internaționale, pe de altă parte	198
Bibliografie generală	203

Lector univ. dr. Felicia MAXIM

**Aspecte teoretice și practice
privind tratatul
Izvor principal al dreptului
internațional public**

Universul Juridic

București

-2012-

ABREVIERI

AJIL	- American Journal of International Law
CDI/ILC	- Comisia de Drept Internațional/International Law Commission
CIJ/ICJ	- Curtea Internațională de Justiție/International Court of Justice
CPJI/PCIJ	- Curtea Permanentă de Justiție Internațională/Permanent Court of International Justice
CSCE	- Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa
ECOSOC	- Consiliul Economic și Social al ONU
ICSID	- International Centre for Settlement Disputes
ICSID Convention	- Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States
NATO	- North Atlantic Treaty Organization
OACI	- Organizația Aviației Civile Internaționale
OIM	- Organizația Internațională a Muncii
OMC	- Organizația Mondială a Comerțului
ONU	- Organizația Națiunilor Unite
OSCE	- Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
UE	- Uniunea Europeană
UIT	- Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor
UNCITRAL	- United Nations Commission for Trade Law
UNESCO	- Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UNRIAA	- United Nations Reports of International Arbitral Awards
YILC	- Yearbook of the International Law Commission

CAPITOLUL I

TRATATUL

- IZVOR PRINCIPAL AL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC -

1. Aspecte evolutive

Dacă la început, formarea normelor de drept internațional public a avut loc preponderent pe cale cutumiară, ulterior tratatul a fost considerat instrumentul cel mai adecvat de coordonare a voinței statelor sau principala formă juridică prin care se concretizează colaborarea dintre subiectele dreptului internațional public în variate domenii de activitate.

Primele tratate internaționale identificate în evoluția dreptului internațional public aveau un conținut oarecum limitat fiind rezultatul nivelului de dezvoltare a perioadelor istorice în care erau încheiate.¹ Cercetările și studiile efectuate ne indică prezența tratatelor încă din perioada antică. În antichitate respectarea tratatelor avea la bază credința religioasă confundându-se cu jurământul rostit la încheierea tratatului, încălcarea obligațiilor asumate fiind asimilată jurământului fals prestat.² Cel mai vechi tratat a fost identificat în zona cunoscută de istorici sub denumirea de Mesopotamia fiind încheiat în jurul anului 2100 î.e.n. între conducătorii cetăților-state Lagash și Umma, având drept scop delimitarea frontierelor dintre cele două părți.³ A urmat, în anul 1296 î.e.n., tratatul de prietenie și alianță numit „Tratatul sublim”, încheiat între Ramses al II-lea, faraonul Egiptului, și Hattușil al III-lea, regele hitiților. În China antică, „Congresele monarhilor”

¹ Dumitra Popescu, *Importanța tratatelor în societatea internațională contemporană* în Studii de Drept Românesc, nr. 3-4, Editura Academiei Române, 2002, p. 371-390.

² Petre Rusu, *Principiul respectării tratatelor-Tradiție și actualitate*, Editura științifică, București, 1992, p. 15.

³ Edmund Aloysius Walsh, Stephen Duggan. *The history and nature of international relations*, Ayer Publishing, 1922, p. 45.

constituiau cadrul adecvat pentru încheierea de convenții atât în domeniu militar, dar și civil¹, iar literatura filosofică chineză reprezenta o modalitate de promovare a numeroase principii aplicabile relațiilor internaționale, principiul respectării tratatelor fiind unul dintre acestea. De asemenea, în India antică tratatele erau încheiate prin pronunțarea unui jurământ religios, fiind considerate sacre, iar garantarea executării lor se realiza prin predarea de ostatici. Multitudinea și diversitatea relațiilor dintre cetățile state grecești au determinat încheierea unui număr impresionant de tratate ce reglementau cooperarea în diverse domenii de activitate (tratate religioase, militare, comerciale, tratate de pace, tratate de neagresiune și ajutor reciproc). Ca și în alte cazuri, respectarea tratatelor încheiate era asigurată prin formularea de jurăminte religioase. Influența dreptului roman și-a pus amprenta și asupra relațiilor internaționale. Încheierea tratatelor de Roma antică se realiza în funcție de relațiile existente între aceasta și entitățile politice suverane ale timpului. Prin urmare, romanii încheiau tratate de prietenie, tratate de ospitalitate sau tratate de alianță cu cei care se aflau pe picior de egalitate și tratate de vasalitate, de protectorat cu cei pe care-i considerau inferiori. Tratatele erau încheiate în prezența *fețialilor* care, fiind reprezentanții divinității, trebuiau să garanteze îndeplinirea angajamentelor asumate, iar executarea acestora se afla sub imperiul principiului *pacta sunt servanda*, principiu dominant în perioada respectivă.²

Evul mediu sau perioada feudalismului aduce modificări importante în dreptul internațional public determinate, pe de o parte de disputa dintre papalitate și regalitate pentru dominarea societății, iar pe de altă parte de disputa dintre regi și seniori.³ Disputele existente în perioada indicată nu au împiedicat încheierea unui număr mare de tratate ce poartă amprenta în egală măsură atât a dreptului canonic, dar și a dreptului imperial, precum și a factorului feudal. Tratatele încheiate aveau în vedere problemele războiului, transmiterea de

¹ Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, vol I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 9.

² Bianca Selejan-Guțan, Laura Maria Crăciunean, *Drept internațional public*, Editura Hamangiu, 2008, p. 12.

³ Raluca Miga Beșteliu, *Drept Internațional public - Curs universitar*, vol.I, Editura All Beck, 2005, p. 15.

teritorii, dar și aspecte comerciale. Garantarea respectării tratatelor se realiza, pe lângă întărirea cu jurăminte, prin constituirea gajului asupra diferitelor categorii de bunuri, în special imobile.

Pacea de la Westfalia, din 1648, a reprezentat încheierea conflictului dintre Papă și Împărat, totodată a reprezentat punctul de plecare al unui adevărat drept internațional prin afirmarea principiilor suveranității teritoriale, independenței statelor naționale și a egalității acestora.¹ În consecință, tratatele westfalice au avut o serie de efecte asupra relațiilor stabilite între state și implicit asupra modului de încheiere a tratatelor.

Dreptul internațional în epoca modernă timpurie continuă să fie sub influența conflictelor vremii, și anume confruntarea dintre voința de independență a popoarelor cu politica marilor puteri de a-și afirma hegemonia.

Din studiile efectuate asupra practicii internaționale, rezultă că la început dominante erau relațiile stabilite între două state, de aceea se înregistra un număr foarte mare de tratate bilaterale, originea tratatelor multilaterale urmând a fi identificată în perioada anilor 1815, forma acestora fiind însă deosebită de cea a tratatelor multilaterale contemporane.² În acest sens, amintim Tratatul încheiat la Paris în anul 1814, Congresul de la Viena din 1815 unde statele participante au hotărât să adopte un Act Final cu rol de „instrument general” în vederea reunirii dispozițiilor din tratatele bilaterale încheiate între statele participante, precum și Tratatul de pace de la Paris din 1856 considerat primul tratat multilateral negociat direct prin care se stabilea o regulă comună pentru un număr mai mare de state.³ Prin urmare, secolul al XIX-lea aduce în dreptul internațional conceptul de tratat multilateral, precum și drumul pe care îl parcurge acesta de la conferința pregătitoare la mecanismul de încetare.⁴ Astfel pot fi evocate primele convenții internaționale multilaterale de interes general cum sunt: Convenția de la Geneva din 1864 pentru ameliorarea soartei militarilor răniți în campanie, Convențiile

¹ Grigore Geamănu, *op. cit.*, 1981, p. 18; Raluca Miga Beșteliu, *op. cit.*, 2005, p. 16.

² Ion M. Anghel, *Dreptul tratatelor*, Editura Lumina Lex, București, 1993, p. 36.

³ *Idem.*

⁴ Francisco Rezek, *Drept internațional public - Curs introductiv*, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2003, p. 18.

privind regimul internațional de navigație prin Canalul Suez (1888) și protecția cablurilor telefonice submarine (1884), precum și Convențiile de la Haga (1899 și 1907) privind unele mijloace pașnice de rezolvare a diferendelor internaționale.¹

Totodată, nu poate fi uitat faptul că secolul al XIX-lea reprezintă cadrul apariției primele organizații internaționale, din punct de vedere juridic actul de naștere al organizațiilor îmbrăcând forma unui tratat multilateral.

Transformările produse în secolul XX în societatea internațională aduc modificări și în dreptul internațional. Spre deosebire de perioadele anterioare relațiile dintre state se intensifică și diversifică, tratatele constituind principala formă de concretizare a cooperării dintre state. Organizațiile internaționale dobândesc noi valențe recunoscându-se rolul acestora de cadru al identificării și implementării acțiunilor ce pot servi întreaga comunitate internațională.²

Un moment de maximă importanță în evoluția tratatelor este acela al codificării dreptului tratatelor, aceasta reprezentând transformarea regulilor cutumiare în reguli convenționale cuprinse într-o convenție cu caracter special. Rolul Convenției de la Viena asupra dreptului tratatelor adoptată în anul 1969 este de netăgăduit în evoluția domeniului analizat. Au urmat și alte convenții prin care s-a urmărit acoperirea acelor aspecte care nu au constituit obiectul Convenției din 1969, și anume: Convenția privind succesiunea statelor la tratatele din 1978 și Convenția privind tratatele încheiate între state și organizațiile internaționale sau între acestea din 1986.

Evenimentele produse în anii 1989-1990, dar și fenomenele ulterioare imprimă tendințe noi asupra reglementării internaționale convenționale, accentuând nevoia de cooperare dintre subiectele dreptului internațional.

2. Codificarea în materia tratatelor

Interesul pentru analiza detaliată a tratatelor este determinat de importanța acestui mijloc principal prin care statele, precum și cele-

¹ Dumitra Popescu, *Drept internațional public - Curs pentru învățământul la distanță*, Editura Universității Titu Maiorescu, 2005.

² Raluca Miga-Beșteliu, *Organizații internaționale interguvernamentale*, Editura All-Beck, 2005, p. 7.

alte subiecte de drept internațional, își manifestă voința de a crea raporturi juridice.

2.1. Convenția privind dreptul tratatelor între state

Utilizarea frecventă a tratatului în vederea creării de drepturi și obligații la nivel internațional a determinat apariția unui interes sporit pentru codificarea regulilor în materie. Activitatea desfășurată sub auspiciile Adunării Generale ONU a fost precedată de cercetările efectuate în cadrul asociațiilor științifice internaționale și de studiile Societății Națiunilor.¹ Cercetarea Comisiei de Drept Internațional ONU realizată în perioada 1950-1966, precum și dezbaterile din cadrul conferinței plenipotențiarilor, organizată în două sesiuni de Adunarea Generală ONU² la Viena³, s-au finalizat prin adoptarea, **în anul 1969, a Convenției de la Viena asupra dreptului tratatelor**. Prin natura ei, Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor constituie un tratat, dar în literatura de specialitate se afirmă că reprezintă un veritabil cod al dreptului tratatelor obligatoriu pentru toate statele⁴ sau principalul izvor al dreptului tratatelor⁵. Fiind expresia „codificării și dezvoltării progresive” a dreptului internațional, aceasta este considerată instrumentul prin care s-au codificat regulile cutumiare existente, dar și mijlocul prin care s-a realizat adoptarea unor norme noi în materie, corespunzătoare evoluțiilor înregistrate în societatea internațională. Convenția a fost deschisă pentru semnare la 23 mai 1969, intrând în vigoare la 27 mai 1980 conform art. 84 pct. 1, respectiv conform dispoziției:

„Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecilea zi de la data depunerii celui de-al treizeci și cincilea instrument de ratificare sau aderare.”

¹ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *Dreptul tratatelor*, Editura Continent XXI, București, 1995, p. 12.

² Rezoluția Adunării Generale ONU 2166 (XXI) din 5 decembrie 1966.

³ Rezoluția Adunării Generale ONU 2287 (XXII) din 6 decembrie 1967.

⁴ Ion Diaconu, *Tratat de drept internațional public*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 101.

⁵ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *op. cit.*, 1995, p. 13.

Convenția cuprinde un preambul, 85 de articole, grupate în 8 părți și o anexă destinată completării dispozițiilor art.66.¹

Prima parte a Convenției are ca scop principal clarificarea domeniului de aplicare a acesteia precizându-se că se aplică tratatelor încheiate între state, după intrarea ei în vigoare. Se susține că dispozițiile convenției acoperă o mare parte din dreptul tratatelor, dar nu se aplică tuturor tratatelor. Datorită diversității acordurilor încheiate și naturii variate a subiectelor implicate s-a considerat necesară elaborarea unui articol care să contureze scopul convenției evocate. Articolul 1 constituie efectul deciziei C.D.I. de a nu include în proiectul de articole nicio prevedere referitoare la tratatele încheiate între state și alte subiecte de drept internațional sau privind tratatele încheiate între alte subiecte de drept internațional. Referitor la tratatele la care sunt părți organizațiile internaționale, C.D.I. a stabilit că acestea prezintă o serie de particularități care necesită o reglementare specială, ceea ce s-a întâmplat ulterior în anul 1986. Totuși, specialiștii în drept internațional care au participat la elaborarea Convenției din 1969 nu au lăsat neelucidat raportul dintre reglementarea convențională analizată și alte acorduri internaționale care nu cad sub incidența prevederilor adoptate în anul 1969. Astfel, în art. 3, privind acordurile internaționale care nu cad sub incidența prevederilor convenției, se stabilesc următoarele:

„Faptul că prezenta Convenție nu se aplică nici acordurilor internaționale încheiate între state sau alte subiecte de drept internațional ori între aceste alte subiecte de drept internațional și nici acordurilor internaționale care nu au fost încheiate în forma scrisă, nu aduce vreo atingere: a) valorii juridice a unor asemenea acorduri; b) aplicării la aceste acorduri a tuturor regulilor enunțate în prezenta Convenție, cărora ar fi supuse în temeiul dreptului internațional independent de Convenție; c) aplicării Convenției la relațiile dintre state, reglementate prin acorduri internaționale, la care sunt părți și alte subiecte de drept internațional.”

De asemenea, dispozițiile convenției se aplică oricărui tratat care este actul constitutiv al unei organizații internaționale, precum și

¹ Vezi Anexa I.